

A “Kivezetés 2020: Felmérés Európa fosszilis támogatásairól” című jelentés

Vezetői összefoglalója

A Párizsi Egyezmény keretei között az európai kormányok és az Európai Unió (EU) elköteleződtek az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való átállás iránt, és a zéró kibocsátást tűzték ki célul az évszázad második feléig, mindenekelőtt következetes pénzügyi intézkedésekkel. Ahhoz, hogy az európai kormányok elérjék a kitűzött célt, meg kell szüntetniük a fosszilis energia termelésének és felhasználásának állami támogatását.

Európa széleskörű gazdasági, szociális és környezetvédelmi célkitűzéseit szolgálja a fosszilis energia állami támogatásának megszüntetése. Ennek része, hogy a tagállamok egy tágabb költségvetési reform keretében olyan közjavak számára nyújtanak állami támogatást, mint az oktatás; igazságos terepet biztosítanak a tiszta, megújuló energia és az energiatakarékosság számára, és a levegő- és vízszennyezettség csökkentésével javítják az egészségügyi helyzetet.

Az európai vezetők nagyvonalú ígéretet tettek arra, hogy véget vetnek a fosszilis energiaforrások támogatásának. Az EU és a tagállamai elkötelezték magukat, hogy 2020-ig megszüntetik a környezetileg káros támogatásokat. Az európai államok a G7-es és G20-as találkozók során is ígéretet tettek a fosszilis támogatások megszüntetésére.

Az európai kormányok nem járnak jó úton a 2020-as ígérek megvalósításához

Az európai államok és az EU intézményei egyelőre nem teljesítik ígéreteiket, ami veszélybe sodorja dekarbonizációs törekvéseiket. A magas szintű ígéreteik ellenére nem határozták meg közösen a támogatások mérésének módját és nincsen egyértelmű terv vagy időbeosztás a káros támogatások megszüntetésére. Az Európai Szemeszter önkéntes bejelentési mechanizmusán túl nincsen átfogó rendszer EU-s szinten a támogatások felülvizsgálatára, és csak önmagukat kérhetik számon az EU és tagállamai, ha elmaradnak a kötelezettségek végrehajtásától. Nagyon kevés bejelentés érkezett az uniós tagállamoktól a fosszilis energiaforrások állami támogatásával kapcsolatban.

Ahol van rendelkezésre álló információ, kutatásaink kimutatják, hogy a régió kormányai továbbra is támogatják a fosszilis energiaforrásokat. A 2014 és 2016 közötti időszakban 999 fosszilis energiahordozó-támogatást azonosítottunk. Ezekből a támogatásokból 153-at (15%) nem lehetett számszerűen megbecsülni. Össességében 11 európai ország és az EU 112 milliárd dollárt biztosított támogatásként a fosszilis energiaforrások kitermelésére és felhasználásra 2014 és 2016 között évente. Ebből az összegből 4 milliárd euró magától az EU-tól jön.

A közlekedési ágazat kapja a legtöbbet. Az államok több mint 49 milliárd eurót biztosítottak évente a közlekedési ágazatnak közvetlen kifizetéseken, adókedvezményeken és bevételi támogatásokon keresztül, ami majdnem fele (44%) a tanulmányban azonosított, fosszilis energiaforrásokra szánt támogatásoknak. A közlekedési támogatások jelentős részében – 21 milliárd euróban (41%) – részesült

a dízel-felhasználás, ami miatt jelentős költségek terhelik az egészségügyet és a környezetvédelmet.

Kutatásunkból kiderül, hogy az EU és a tagállamok együttesen majdnem 7,3 milliárd eurót fordítottak évente az államháztartásból a kőolaj- és földgáztermelésre Európában és a határain túl. Ehhez hozzáadódtak még egyéb kedvezmények (3,3 milliárd euró) és az állami tulajdonban lévő vállalatok befektetései (2,7 milliárd euró). Németország, Olaszország, az Egyesült Királyság és az EU nyújtották a legtöbb támogatást a kőolaj- és földgáztermelésre.

A fosszilis energiahordozók támogatása veszélyezteti a párizsi klímamegállapodási kötelezettségeket

Ahhoz, hogy elérjük a veszélyes éghajlatváltozás elkerülésére létrehozott globális klímaegyezmény célkitűzéseit, a fosszilis energiaforrások háromnegyedének a földben kell maradnia. Azonban az európai kormányok továbbra is támogatják a fosszilis energiaforrások feltárását, amivel kockára teszik a Párizsi Klímamegállapodásban meghatározott célok elérését.

Az EU költségvetésének kutatási és fejlesztési programja, a Horizont 2020 évente 12 milliárd eurót adott palagázzal kapcsolatos feltárásokra; emellett Franciaország és az Egyesült Királyság együtt 253 milliárd eurót biztosított évente fosszilis energiaforrások feltárásához. Ha Franciaország továbbra is támogatást nyújt, akkor szembemegy kormánya 2017-es bejelentésének, hogy az állam nem ad ki több új engedélyt kőolaj- és földgázfeltárássra.

A kulcsfontosságú európai fejlesztési és beruházási bankok, az Európai Beruházási Bank (EIB) és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) közösen 2,4 milliárd eurónál is többet fordított a költségvetéséből földgáz-infrastruktúra projektekre az EU határain belül és kívül. Tették ezt annak ellenére, hogy az EU-ban az egyre csökkenő földgáz iránti kereslet, és szemben áll az EU saját energiatakarékossági célkitűzéseivel.

Az európai kormányok különös elköteleződésüket mutatták ki amellett, hogy 2018-ig megszüntetik a szénbányáknak nyújtott támogatásokat. Ellenben kutatásunk felderítette, hogy a tagállamok és az EU intézményei legalább 3,4 milliárd euró pénzügyi támogatást nyújtottak évente a szénbányászat számára (beleértve a szénbányászatról való átállást is – lásd lejjebb). Annak ellenére, hogy a tagállamok ígéretet tettek a tengerentúli szénbányászat közpénzekből való támogatásának beszüntetésére, a kutatás során kiderült, hogy 389 milliárd eurót biztosítottak szénbányászatra nemzetközi szinten (beleértve az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Banktól jövő támogatást is) 2014 és 2016 között. Olaszország, Lengyelország és Németország adta a legtöbb nemzetközi támogatást a szénkitermelésnek. Az európai kormányok és az EU továbbra is biztosítanak közpénzekből nemzetközi támogatást a fosszilis energiaforrások kitermelésére, beleértve az 1,7 milliárd eurót is a tengerentúli fosszilis anyag alapú energiatermelés számára.

A fosszilis energiahordozók támogatása késleltetheti az európai energiaátmenetet

Számos európai kormány ígéretet tett, hogy középtávon megszünteti a széntüzelésű energiafelhasználást, mégis 2014 és 2016 között a széntüzelésű erőművek 2,2 milliárd euró állami támogatást kaptak. Állami közszolgáltatók 5,7 milliárd euró támogatást nyújtottak fosszilis energiaforrás-alapú erőműveknek, főleg Lengyelországban, illetve Csehországban, Franciaországban, Görögországban, Magyarországon és Svédországban. Tudtunk szerint nincsen állami tulajdonban lévő vállalkozások átállását támogató program Európában.

A kutatásunk szintén megállapította, hogy évi 4,3 milliárd euró támogatással segítik az energiaátmenetet Európában. Ebbe beletartozik az energiaforrások támogatása kapacitásmechanizmusokon keresztül, a biomassa-égetés terjesztése a széntüzeléses módszerek mellett és a hozzájárulás az emisszió-kereskedelem (Emission Trading Scheme, ETS) működéséhez.

Hogyan tudja Európa biztosítani az európai dolgozóknak, a közösségeknek és a sérülékeny csoportoknak, hogy igazságos átmenet ('just transition') legyen?

Ahogy távolodunk a fosszilis energiaforrásoktól, beleértve a szénét is, Európa felismeri a dolgozók és a közösségek szükségét a segítségre. A szénbányászatra szánt pénzügyi támogatás háromnegyede – 2,6 milliárd euró körül évente – van elkülönítve, hogy az átállás megkönnyítését szolgálja. Ebből az összegből 313 millió euró jut a dolgozóknak és a közösségeknek, és 314 millió eurót fordítanak a rehabilitációra és a bányák leszerelésére (a többi része az összegnek pedig meghatározatlan átállási támogatás). Mivel az átmenet folyamata életbevágó, az ezzel járó terheken osztoznia kell a vállalati szférának is a mindenkori kormányokkal.

Az európai kormányok a G20-as tárgyalások során a fosszilis energiaforrásokról szóló kötelezettség-vállalásaik részeként ígéretet tettek, hogy „célzott támogatást nyújtanak a legszegényebbeknek”. Az elérhető adatok alapján a kutatásunk arra a megállapításra jutott, hogy a háztartások legalább 6,6 milliárd euró támogatáshoz jutottak évente; a támogatások fő részét az Egyesült Királyságban (4,7 milliárd euró) és Olaszországban (1,7 milliárd euró) nyújtották adókedvezményeken keresztül. A háztartásokat támogató intézkedésekkel kapcsolatban a legtöbb esetben nem volt elérhető adat. Az azonosított intézkedéseknek mindössze a fele (54%) célzott meg egy bizonyos társadalmi csoportot (például a szegényeket és rászorulókat, nagycsaládokat, bizonyos ágazatok dolgozóit stb.). Ha az intézkedések nem céloznak meg egy társadalmi csoportot, akkor akár ellentétes következménnyel is járhatnak, például a középosztály tagjai kerülhetnek kedvezményezett helyzetbe, akik eleve több áramot és üzemanyagot használnak.

Ahogy a tanulmány bemutatja, az európai kormányok és az EU továbbra is a kőolaj-, földgáz- és szénalapú ágazatokat támogatják, amivel felgyorsítják a veszélyes éghajlatváltozást az adófizetők pénzéből. Ezeket a támogatásokat politikai okokból nehéz felszámolni annak ellenére, hogy széleskörű nemzetközi megállapodások születtek a fosszilis energiaforrások támogatásának megszüntetéséről, illetve számos európai ország megkezdte energiarendszerének átalakítását. Az európai államoknak meg kell ragadniuk az alkalmat, hogy felszámolják ezeket a támogatásokat mindörökre.

Azt javasoljuk, hogy az Európai Unió a következő kulcsfontosságú lépéseket tegye meg:

1. Játsszon vezető szerepet a G7-ek és a G20-ak csoportjában úgy, hogy törölje el a fosszilis energiaforrások állami támogatását 2020-ra,
2. Növelje az átláthatóságot egy nyilvános és átfogó éves jelentéssel nemzeti és uniós szinten egyaránt, lefedve a fosszilis energiaforrásokra vonatkozó összes támogatást
3. Az EU szakpolitikái biztosítsák, hogy az átfogó tervezési, ellenőrzési és bejelentési mechanizmusok a fosszilis energiaforrások támogatásának felszámolásáról beépülnek a tagállamok nemzeti energia- és klímapolitikájába.
4. Az európai kormányok által finanszírozott nemzetközi intézmények számolják fel a létező fosszilis energiaforrás-támogatásaikat, és vezessenek be reformokat, hogy új támogatások léphessenek életbe.
5. Az energiaátmenetet elősegítő mechanizmusok ne támogassák a fosszilis energiaforrások kitermelését és felhasználását.
6. A megmaradó támogatásokat úgy alakítsák, hogy biztosítsák az igazságos átmenetet a dolgozók, közösségek és sérülékeny társadalmi csoportok számára.